

Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego

z dnia 21 lutego 2003 r.

III PZP 19/02

Przewodniczący Prezes SN Walerian Sanetra, Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk, Teresa Flemming-Kulesza, Roman Kuczyński (sprawozdawca), Jerzy Kwaśniewski, Zbigniew Myszka (współsprawozdawca), Andrzej Wasilewski.

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Prokuratury Krajowej Iwony Kaszczyzyn po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym w dniu 21 lutego 2003 r. sprawy z powództwa Andrzeja D. przeciwko Bankowi Spółdzielczemu w K. o odszkodowanie, na skutek zagadnienia prawnego przekazanego przez skład trzech sędziów Sądu Najwyższego postanowieniem z dnia 19 września 2002 r. [...]

„Czy art. 52 § 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 54, poz. 288 ze zm.) jest przepisem odrębnym w rozumieniu art. 68 § 1 KP ?”

p o d j ą ł uchwałę:

Przepis art. 52 § 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 54, poz. 288 ze zm.) nie jest przepisem odrębnym w rozumieniu art. 68 § 1 KP.

U z a s a d n i e

Postanowieniem z dnia 19 września 2002 r. Sąd Najwyższy przedstawił składowi powiększonemu Sądu Najwyższego następujące zagadnienie prawne: „czy art. 52 § 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 54, poz. 288 ze zm.) jest przepisem odrębnym w rozumieniu art. 68 § 1 KP?” Zagadnienie prawne sformułowane zostało w sprawie z powództwa Andrzeja D. przeciwko Bankowi Spółdzielczemu w K. o odszkodowanie. W sprawie tej Sąd Okręgowy w Bydgoszczy wyrokiem z dnia 7 grudnia 2000 r. [...] zmienił zaskarżony

przez powoda wyrok Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Bydgoszczy oddalający powództwo o przywrócenie do pracy na stanowisku dyrektora Banku Spółdzielczego w K. i na podstawie art. 45 i 47¹ KP zasądził od pozwanego Banku na rzecz powoda Andrzeja D. kwotę 17.714 zł 37 gr., stanowiącą równowartość 3-miesięcznego wynagrodzenia powoda, należnego za okres wypowiedzenia. Z ustaleń Sądu wynikało, że powód Andrzej D. na posiedzeniu Rady Nadzorczej Banku Spółdzielczego w K. w dniu 28 listopada 1991 r. został wybrany na stanowisko członka Zarządu, a następnie Prezesa Zarządu w pozwanym Banku. Następnie - w dniu 1 grudnia 1991 r. dwaj członkowie reprezentujący Radę Nadzorczą Banku podpisali z powodem umowę o pracę, w której zawarto postanowienie o zatrudnieniu powoda na stanowisku Prezesa Zarządu na czas określony do dnia 15 lutego 1991 r. w pełnym wymiarze czasu pracy za wynagrodzeniem 4.500 zł miesięcznie. W dniu 16 grudnia 1991 r. podpisano z powodem kolejną umowę o pracę - tym razem na czas nieokreślony na stanowisko Dyrektora Banku, z wynagrodzeniem, jak w umowie z dnia 1 grudnia 1991 r. Uchwałą Rady Nadzorczej pozwanego Banku z dnia 17 lutego 2000 r. odwołano powoda ze stanowiska Prezesa Zarządu. W dniu tym Rada Nadzorcza podjęła również uchwałę „w sprawie rozwiązania umowy o pracę z dyrektorem Banku Spółdzielczego w K.”, uchwalając „odwołanie ze stanowiska Dyrektora Banku Spółdzielczego w K. pełniącego jednocześnie funkcję prezesa Zarządu Banku”. Rada Nadzorcza upoważniła swoje prezydium do wykonania tej uchwały. Okres wypowiedzenia stosunku pracy łączącego powoda z pozwanym Bankiem upłynął w dniu 30 czerwca 2000 r. Sąd pierwszej instancji oddalając powództwo o przywrócenie do pracy uznał, że strony łączył stosunek pracy nawiązany w drodze powołania i w związku z treścią art. 69 KP powodowi nie przysługiwało roszczenie o przywrócenie do pracy, względnie o uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne.

Natomiast w ocenie Sądu drugiej instancji, wprowadzie zatrudnienie powoda w 1991 r. - w myśl obowiązujących wówczas przepisów - winno nastąpić na podstawie powołania przez Radę Nadzorczą Banku, jednakże powołanie takie nie miało miejsca, gdyż nie sporządzono aktu powołania. Nadto - w nowym stanie prawnym, po wejściu w życie ustawy z dnia 2 lutego 1996 r. o zmianie ustawy - Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 24, poz. 110 ze zm.), nastąpiło przekształcenie stosunków pracy z pracownikami zatrudnionymi na podstawie powołania, w stosunki pracy na podstawie umowy o pracę (art. 8 ustawy). W tej sytuacji - w ocenie Sądu drugiej instancji - stosunek pracy z powodem nie mógł zostać rozwiązany w drodze

odwołania ze stanowiska, lecz jedynie w drodze wypowiedzenia umowy o pracę w trybie i na zasadach przewidzianych w Kodeksie pracy. Uzasadniało to zasądzenie na rzecz powoda, w oparciu o art. 44, 45 i 471 KP odszkodowania w wysokości 3-miesięcznego wynagrodzenia za okres wypowiedzenia.

Od wydanego w tej sprawie wyroku Sądu drugiej instancji pozwany Bank Spółdzielczy w K. wniósł kasację, w której zarzucił między innymi, błędną wykładnię art. 68 § 1 KP w związku z art. 52 § 1 Prawa spółdzielczego przez bezpodstawne przyjęcie, że drugi z tych przepisów nie stanowi przepisu odrębnego w rozumieniu pierwszego z nich, chociaż taki właśnie pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 kwietnia 1999 r., I PKN 582/98.

Sąd Najwyższy przedstawiając składowi powiększonemu tego Sądu w postanowieniu z dnia 19 września 2002 r. przytoczone na wstępie zagadnienie prawne uznał, że rozpoznanie kasacji wymaga w pierwszej kolejności usunięcia rozbieżności, jaka wystąpiła w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w odniesieniu do oceny charakteru regulacji zamieszczonej w art. 52 § 1 Prawa spółdzielczego w związku z art. 68 § 1 KP.

W postanowieniu tym skład zwykły Sądu Najwyższego podkreślił, że zawarte w art. 52 § 1 zdanie pierwsze Prawa spółdzielczego sformułowanie „z członkami zarządu zatrudnionymi w spółdzielni rada spółdzielni nawiązuje stosunek pracy - w zależności od powierzonego stanowiska - na podstawie umowy o pracę albo powołania (art. 68 Kodeksu pracy)”, a zwłaszcza zawarte w tym przepisie odesłanie do art. 68 § 1 KP ma sens tylko przy założeniu, że chodzi o Kodeks pracy w brzmieniu sprzed dnia 2 lutego 1996 r., gdyż tylko do tego czasu przepis art. 68 § 1 KP miał samoistną treść normatywną. Powyższy przepis przed nowelizacją dokonaną ustawą z dnia 2 lutego 1996 r. stanowił bowiem, że nawiązanie stosunku pracy z kierownikiem zakładu pracy i jego zastępcą następuje na podstawie powołania przez właściwy organ, przy czym powołanie na stanowisko dyrektora banku - członka zarządu (tak, jak ma to miejsce w rozpoznawanej sprawie), znajdowało nadto potwierdzenie w treści § 1 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20 listopada 1974 r., wydanego na podstawie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 68 § 2 KP. Po wspomnianej wyżej nowelizacji, od dnia 2 czerwca 1996 r. przepis art. 68 § 1 KP stanowi, że stosunek pracy nawiązuje się na podstawie powołania w przypadkach określonych w odrębnych przepisach albo w przepisach wydanych na podstawie art. 298 KP. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia przedstawiającego niniejsze pytanie

prawne podkreślił, że przepis ten w swym nowym brzmieniu, utracił wcześniejszy charakter regulacji merytorycznej i stał się również przepisem odsyłającym, co nie może pozostawać bez wpływu na wykładnię art. 52 § 1 Prawa spółdzielczego. Sąd Najwyższy przytoczył orzecznictwo tego Sądu rozbieżne co do oceny znaczenia zawartego w art. 52 § 1 Prawa spółdzielczego odesłania do art. 68 § 1 KP i wzajemnych relacji tych przepisów. Mianowicie - w wyroku z dnia 24 lutego 1999 r. I PKN 582/99 (OSNAPiUS z 2000 r. nr 8, poz. 304) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że przepis art. 52 § 1 Prawa spółdzielczego jest przepisem odrębnym w rozumieniu art. 68 § 1 KP, pozwalającym nawiązywać z członkami zarządu spółdzielni stosunki pracy na podstawie powołania. Natomiast przeciwne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 lutego 2001 r., I PKN 255/00 (OSNAPiUS z 2002 r. nr 21, poz. 526) uznając, że art. 52 § 1 Prawa spółdzielczego nie stanowi podstawy nawiązania z członkami zarządu spółdzielni stosunku pracy na podstawie powołania. W wyroku tym Sąd Najwyższy uznał, że art. 52 § 1 Prawa spółdzielczego - po nowelizacji przepisu art. 68 § 1 KP dokonanej ustawą z dnia 2 lutego 1996 r. - stał się przepisem „pustym”, nie zawierającym samodzielnej regulacji. Nie zostały bowiem określone żadne stanowiska w zarządzie spółdzielni, na których zatrudnienie następowaloby na podstawie powołania. Ponadto - nawet gdyby zatrudnienie członka zarządu spółdzielni nastąpiło przed dniem 2 czerwca 1996 r. na podstawie powołania, to i tak taki stosunek pracy przekształciłby się z mocy art. 8 ust. 1 ustawy nowelizacyjnej w umowę o pracę na czas nie określony. Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 grudnia 2000 r., I PKN 62/00 (OSNAPiUS z 2000 r. nr 14, poz. 328), stwierdzając nadto, że jeżeli z członkiem zarządu spółdzielni zawarto umowę o pracę z postanowieniem dopuszczającym jej rozwiązanie w sposób przewidziany dla rozwiązania stosunku pracy z powołania (art. 70 KP), to taka klauzula jest w świetle art. 18 § 2 KP nieważna, jako mniej korzystna dla pracownika, niż przepisy powszechnego ustawodawstwa pracy.

W końcowej części uzasadnienia postanowienia z dnia 19 września 2002 r. Sąd Najwyższy zaznaczył, że twierdzenie, iż przepis art. 52 § 1 Prawa spółdzielczego stał się po dniu 2 czerwca „pusty” budzi wątpliwości w tym sensie, iż nie wiadomo, jakie stanowiska w zarządzie spółdzielni miałyby być „obsadzone” w trybie powołania. Możliwy jest bowiem do obrony pogląd, że nadal chodzi o kierownika lub zastępcę kierownika Spółdzielni. Takie twierdzenie zostałoby jednak znacznie osłabione, jeżeli Sąd Najwyższy podtrzymałby równocześnie pogląd wyrażony w uchwale z dnia

4 października 1994 r., I PZP 42/94 (OSNAPiUS z 1994 r. nr 11, poz. 174) o dopuszczalności zastępowania aktu powołania przez umowę o pracę, jako podstawę korzystniejszą dla pracownika.

Prokurator Prokuratury Krajowej wniósł o udzielenie odpowiedzi przeczącej.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Przepis art. 52 § 1 zdanie pierwsze ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 54, poz. 288 ze zm.) stanowi, że z członkami zarządu zatrudnianymi w spółdzielni rada spółdzielni nawiązuje stosunek pracy - w zależności od powierzonego stanowiska - na podstawie umowy o pracę albo powołania (art. 68 KP). Interpretacja tego przepisu nie budziła wątpliwości w czasie obowiązywania art. 68 § 1 KP, w jego pierwotnym brzmieniu. Przepis art. 68 § 1 KP, przed jego nowelizacją dokonaną ustawą z dnia 2 lutego 1996 r., stanowił bowiem, że nawiązanie stosunku pracy z kierownikiem zakładu pracy i jego zastępcą następuje na podstawie powołania przez właściwy organ. Nadto - w § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20 listopada 1974 r. w sprawie określenia stanowisk kierowniczych, na których zatrudnia się pracowników na podstawie powołania (Dz.U. Nr 45, poz. 268), wydanym na podstawie delegacji ustawowej zawartej w art. 68 § 2 KP (przed nowelizacją) sprecyzowano, do jakich stanowisk kierowniczych, poza wymienionymi w art. 68 § 1 KP, stosuje się przy nawiązaniu stosunku pracy tryb powołania. Przykładowo można wskazać, że w § 1 ust. 1 pkt 1 wyżej wymienionego rozporządzenia przyjęto, iż tryb powołania ma zastosowanie do dyrektora banku - członka zarządu. Po nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 2 lutego 1996 r. o zmianie ustawy - Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 24, poz. 110 ze zm.), art. 68 § 1 KP otrzymał następujące brzmienie: „Stosunek pracy nawiązuje się na podstawie powołania w przypadkach określonych w odrębnych przepisach albo w przepisach wydanych na podstawie art. 298”. Oznacza to, że przepis art. 68 § 1 KP, po nowelizacji, nie ma już samoistnej treści normatywnej, gdyż nie określa stanowisk, na których zatrudnienie następuje w trybie powołania. Omawiany przepis (art. 68 § 1 KP) - po nowelizacji odsyła jedynie do „odrębnych przepisów” lub do „przepisów wydanych na podstawie art. 298 KP” wskazujących, jakie stanowiska wymagają aktu powołania, dla nawiązania stosunku pracy. Należy zauważyć, że po nowelizacji Kodeksu pracy dokonanej ustawą z dnia 2 lutego 1996 r., Rada Ministrów nie skorzystała do-

tąd z możliwości wydania, w oparciu o delegację ustawową zawartą w art. 298 § 3 KP, rozporządzenia określającego stanowiska, w stosunku do których nawiązanie stosunku pracy następowałoby na podstawie powołania. Nadanie przepisowi art. 68 § 1 KP nowego brzmienia w wyniku nowelizacji Kodeksu pracy ustawą z dnia 2 lutego 1996 r. upoważnia do wyrażenia poglądu, iż zamiarem ustawodawcy było ograniczenie sytuacji, w których nawiązanie stosunku pracy następuje w sposób inny niż umowny, tj. na podstawie powołania, względnie mianowania. Nawiązanie stosunku pracy w trybie powołania zostało ograniczone do przypadków ściśle określonych w odrębnych przepisach. O istnieniu takiej tendencji świadczy zarówno treść znowelizowanego art. 68 § 1 KP, jak również wola ustawodawcy wyrażona w art. 8 ustawy nowelizującej. Zgodnie z tym ostatnim przepisem, stosunki pracy z pracownikami zatrudnionymi na podstawie powołania na stanowiskach nie wymienionych w odrębnych przepisach, o których jest mowa w art. 68 § 1 KP, przekształciły się z dniem wejścia w życie ustawy w stosunki pracy na podstawie umowy o pracę. Tendencja ta znalazła też odzwierciedlenie w powołanych już orzeczeniach Sądu Najwyższego z dnia 4 października 1994 r., I PZP 42/94 (OSNAPiUS z 1994 r. nr 11, poz. 174) i z dnia 7 grudnia 2000 r., I PKN 62/00 (OSNAPiUS z 2000 r. nr 14, poz. 328) i była przedstawiona w piśmiennictwie już w początkach okresu transformacji po 1989 r. W artykule (PiZS 1992 r. nr 1, s. 48) „Spory kierowników zakładów pracy” zwrócono uwagę, że także w praktyce od samego początku obowiązywania Kodeksu pracy powstawały wątpliwości co do tego, czy dane stanowisko objęte jest regulacją przewidującą powołanie na stanowisko oraz czy możliwe jest zatrudnianie na tych stanowiskach nie na podstawie powołania, lecz przez zawarcie umowy o pracę (por. postanowienie z dnia 24 listopada 1975 r., I PZ 45/75, OSNCP 1976 r. z. 7-8, poz. 176, wyrok z dnia 28 stycznia 1977 r., I PR 202/76, OSNCP 1977 r. z. 12, poz. 236, uchwałę z dnia 6 marca 1980 r., I PZP 2/80, OSNCP 1980 r. z. 7-8, poz. 138). Jednakże już w wyroku z dnia 6 listopada 1990 r. I PRN 45/90 (niepublikowanym) Sąd Najwyższy uznał, że w przypadkach wątpliwych należy, zgodnie z art. 11 KP badać, czy i jaka była zgodna wola stron stosunku pracy, tj. czy ich zamiarem było nawiązanie stosunku pracy na podstawie powołania, czy też na podstawie umowy o pracę, choćby chodziło o stanowisko, na którym zgodnie z przepisami prawa, stosunek pracy może być nawiązany na podstawie powołania. Wobec jednak podtrzymania w orzeczeniu z dnia 9 maja 1991 r., I PR 10/91 (niepublikowanym) poglądu, że przepisy o powołaniu mają charakter bezwzględnie obowiązujący, bez znaczenia jest

forma, w jakiej następuje powierzenie obowiązków kierowniczych, istotny jest natomiast fakt powierzenia stanowiska i objęcie go przez pracownika w literaturze poddano jednak w wątpliwość, „czy w nowych warunkach nadal należy podtrzymywać taki kierunek wykładni art. 68 KP, który służy umacnianiu pozycji organów nadrzędnych, ogranicza procesy decentralizacji zarządzania gospodarką i sferą spraw socjalno-politycznych oraz osłabia znaczenie woli stron w kształtowaniu podstaw i treści stosunków pracy”. Przepisy prawa pracy zostały znowelizowane ustawą z dnia 2 lutego 1996 r., a omawiany przepis art. 68 § 1 KP otrzymał brzmienie: „stosunek pracy nawiązuje się na podstawie powołania w przypadkach określonych w odrębnych przepisach albo w przepisach wydanych na podstawie art. 298”, skreślony został § 2 upoważniający Radę Ministrów do określenia innych stanowisk kierowniczych, a także, w wyniku skreślenia art. 4 KP, zniknęło pojęcie kierownika zakładu pracy i zasada jednoosobowego kierownictwa, a poprzez zmianę redakcji art. 3 KP pojęcie zakładu pracy, którym w szczególności było przedsiębiorstwo państwowe, urząd lub inna państwowa jednostka organizacyjna, spółdzielcza, organizacja społeczna. Zmieniona została także treść art. 298 § 3 KP i o ile w dawnym brzmieniu Rada Ministrów była upoważniona do wprowadzenia nawiązywania stosunku pracy na podstawie mianowania lub powołania przez właściwy organ w szerszym zakresie niż ustalony w art. 68 KP, o tyle w obecnym brzmieniu ów „szerszy zakres” i przywołanie art. 68 KP zostało pominięte, natomiast art. 8 ust. 1 ustawy nowelizacyjnej przesądził, że stosunki pracy z pracownikami zatrudnianymi na podstawie powołania w przepisach nie wymienionych w przepisach, o których mowa w art. 68 § 1 KP, przekształcają się z dniem wejścia w życie noweli w stosunki pracy na podstawie umowy o pracę. W obecnym brzmieniu art. 68 § 1 KP nie dotyczy żadnego przepisu Prawa spółdzielczego, ani przepisu wydanego z mocy art. 298 § 3 KP. W istocie zatem odesłanie z art. 52 § 1 Prawa spółdzielczego do art. 68 KP odnosi się do przepisu, który utracił samoistną treść normatywną. Jeszcze jednak w czasie gdy przepis ten odnośnie do kierowników zakładów pracy i ich zastępców wymagał nawiązania z nimi stosunków pracy na podstawie powołania zapadła uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 października 1994 r., I PZP 42/94 (OSNAPiUS 1994 r. nr 11, poz. 174), w której stanął on na stanowisku, że członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością będący jednocześnie kierownikiem zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, może być zatrudniony zarówno na podstawie umowy o pracę, jak i na podstawie powołania w rozumieniu art. 68 i następnego Kodeksu pracy. Jeżeli więc

mimo obowiązywania ówczesnej treści art. 68 § 1 KP i w przeważającej mierze restrykcyjnego orzecznictwa Sądu Najwyższego, iż do stosunku pracy kierownika zawsze należało stosować przepisy o powołaniu, Sąd Najwyższy w cytowanej uchwale uznał, że w warunkach gospodarki rynkowej, przy coraz większej roli prywatnych podmiotów gospodarczych prowadzących działalność jako zakłady pracy zatrudniające pracowników, decydujące znaczenie należy przypisać swobodzie stron w kształtowaniu treści stosunku pracy, a tym samym uznać za dopuszczalne zawarcie z kierownikiem - członkiem zarządu spółki kapitałowej umowy o pracę - w świetle art. 18 § 2 KP ważnej, jako korzystniejszej dla pracownika, to - zważywszy na funkcję prezesa zarządu spółdzielni zbliżoną do funkcji prezesa spółki kapitałowej, jak i wyłączenie kierowników zakładów pracy z reżimu nawiązywania stosunku pracy na podstawie powołania, należy mniemać, że gdyby omawiana uchwała dotyczyła stanu prawnego po dniu 2 czerwca 1996 r. mogłaby stwierdzić, iż członek zarządu spółki z o.o. będący jednocześnie kierownikiem zakładu może być zatrudniony tylko na podstawie umowy o pracę. Za takim wnioskiem przemawia także argumentacja zawarta w głosie aprobującej do tej uchwały A.Nowaka (OSP 1995 nr 10, poz. 214), w której stwierdza się, że o statusie kierownika zakładu pracy w rozumieniu Kodeksu pracy nie decyduje podstawa prawna jego zatrudnienia, a wykładnia systemowa art. 18 KP zapewniająca elastyczność prawa pracy w zmieniających się warunkach społeczno-ekonomicznych i prowadząca do wniosku, że przepisy Kodeksu pracy regulujące stosunek pracy z powołania nie zakazują w sposób jednoznacznie kategoryczny nawiązania stosunku pracy z kierownikiem zakładu pracy lub z jego zastępcą na innej podstawie prawnej niż powołanie. „Widocznym rezultatem proponowanej wykładni art. 68 i nast. KP jest nie tylko poszanowanie zasady autonomii woli stron, ale przede wszystkim umocnienie pozycji prawnej pracownika”.

Bez wątpienia sprzyja jej zatrudnienie na podstawie umowy o pracę, która gwarantuje dalej idącą stabilizację zatrudnienia aniżeli akt powołania. Już po nowelizacji z dnia 2 lutego 1996 r. komentatorzy Kodeksu pracy (J.Iwulski, W.Sanetra, Kodeks pracy. Komentarz, Warszawa 1999, s. 229; K.Jaśkowski, E.Maniewska, Kodeks pracy. Komentarz, Kraków 2001 r.) reprezentują pogląd, że stosowanie powołania jako podstawy powstania stosunku pracy jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy przepis ustawy lub wydany z upoważnienia ustawy na to zezwala, zaś pracodawca nie jest obowiązany do korzystania z możliwości zatrudniania pracownika na podstawie powołania i może zawrzeć umowę o pracę, gdy jest to dla pracownika korzystniejsze (a

jest, skoro odnośnie do stosunku pracy na podstawie powołania nie stosuje się przepisów regulujących tryb postępowania przy rozwiązywaniu umów o pracę i rozpatrywania sporów ze stosunku pracy w części dotyczącej orzekania o bezskuteczności wypowiedzeń, o odszkodowaniu przewidzianym w razie wypowiedzenia umowy o pracę oraz o przywróceniu do pracy - art. 69 KP). W drugim z wymienionych komentarzy przytacza się też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 października 1998 r., I PKN 345/98 (OSNAPiUS 1999 r. nr 22, poz. 719), w którym Sąd ten stwierdził, że przepisy Kodeksu handlowego (dotyczy to odpowiednio obowiązującego od dnia 1 stycznia 2001 r. Kodeksu spółek handlowych) i Prawa bankowego przewidujące powoływanie członków zarządu spółki akcyjnej (banku) nie są odrębnymi przepisami upoważniającymi do nawiązywania stosunku pracy na podstawie powołania (art. 68 § 1 KP).

Formy własności i prowadzenia działalności gospodarczej takich podmiotów jak spółdzielnia i spółka handlowa, są bardziej do siebie zbliżone, niż np. do przedsiębiorstwa państwowego, zaś sformułowanie art. 197 § 1 KH „nie uwłącza jego roszczeniom z umowy o pracę” posiada podobny wydźwięk, jak „nie narusza jego uprawnień wynikających ze stosunku pracy” w art. 52 § 2 Prawa spółdzielczego.

Zwrócić w tym miejscu należy uwagę na to, że przepis art. 68 § 1 KP odwołuje się nie tylko do przypadków określonych w odrębnych przepisach, ale i do przepisów wydanych na podstawie art. 298 KP. Ten ostatni przepis upoważnia Radę Ministrów do określenia w drodze rozporządzenia w sposób szczególny niektórych praw i obowiązków pracowników zatrudnionych w niektórych działach służby państwowej, w zakładach opieki zdrowotnej i w jednostkach pomocy społecznej, w jednostkach wojskowych i na stanowiskach związanych ze służbą zagraniczną lub z obronnością kraju, a także zatrudnionych za granicą przez polskie przedsiębiorstwa. W stosunku do tych kategorii pracowników Rada Ministrów (§ 3 cytowanego przepisu) może, w drodze rozporządzenia, wprowadzić nawiązywanie stosunku pracy na podstawie mianowania, a także powołania. Jak z powyższego wynika, ustawodawca dokonał wyraźnej reglamentacji, co nie pozwala na uznanie, jeśli chodzi o ten szczególny sposób nawiązywania i rozwiązywania stosunków pracy, że źródłem nawiązania stosunku pracy na podstawie powołania może być akt niższego rzędu, jak np. statut lub regulamin. Pod tym bowiem względem autonomia woli stron, ze względu na funkcjonowanie w prawie pracy norm jednostronnie bezwzględnie obowiązujących, jest wyłączona. Za takim stanowiskiem przemawiają uregulowania między innymi art. 33

ust. 1 i art. 44 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 112, poz. 981 ze zm.), art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 22 marca 1990 r. o pracownikach samorządowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1593 ze zm.), z których wynika wprost, z jakimi pracownikami i na jakich stanowiskach nawiązywane są stosunki pracy na podstawie powołania. Takie też przypadki nawiązania stosunków pracy na podstawie powołania mogą być uznane za określone w przepisach odrębnych w rozumieniu art. 68 § 1 KP (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2000 r., I PKN 518/99, OSNAPiUS z 2001 r. nr 13, poz. 433 i z dnia 6 czerwca 2000 r., I PKN 698/99, Monitor Prawniczy 2001 r. nr 2, s. 70).

W przepisach Prawa spółdzielczego trudno jest też doszukać się upoważnienia do określenia w statucie spółdzielni stanowisk, na których możliwe jest zatrudnienie na podstawie powołania. Przepis art. 5 § 1 pkt 7 tego Prawa stanowi wprawdzie, że statut powinien określać zasady i tryb wyboru oraz odwoływania członków organów spółdzielczych, lecz uregulowanie to należy odnieść do wewnątrzspółdzielczego trybu konstituowania tych organów, nie zaś do nawiązywania z tymi członkami stosunków pracy (członek organu spółdzielni może pełnić swoje funkcje niezależnie od zatrudnienia). Odesłanie do art. 68 KP i art. 52 § 1 Prawa spółdzielczego, należy więc tak rozumieć, że ustawodawca - niezależnie od aktualnej redakcji art. 68 KP - niejako „zdaje się” całkowicie na rozwiązania przyjęte w ustawodawstwie pracy. Jeżeli więc aktualne brzmienie art. 68 KP nie wymienia przypadków (stanowisk), w jakich stosunek pracy nawiązuje się na podstawie powołania, przy czym ustawodawca w przepisie tym najwyraźniej nie chciał takich przypadków określić i odesłał w tym względzie do przepisów odrębnych - w których, co widać z dokonanego przeglądu, stanowiska takie są wymienione, a jednocześnie nie są one wymienione w Prawie spółdzielczym - to należy uznać, że przepis art. 52 § 1 tego Prawa nie jest przepisem odrębnym w rozumieniu art. 68 § 1 KP.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę o treści jak na wstępie.

=====